

Praktijkonderzoek

"Leerpleinen inzetten in vwo 2? Ja, graag! Maar hoe?"

Vera Schmatz
Revius Lyceum Doorn

Schooljaar 2017/2018

Samenvatting

Sinds dit schooljaar heeft het Revius Lyceum in Doorn een nieuw gebouw waar op leerpleinen kan worden gewerkt. Deze moeten worden ingezet in de lessen met als doel om te differentiëren. Op dit moment ontbreken er echter aanbevelingen over hoe de leerpleinen concreet kunnen worden ingevuld, wat tot onduidelijkheid leidt.

Het doel van dit onderzoek was om inzicht te krijgen in de doelstelling van het Revius Lyceum Doorn ten opzichte van het inzetten van de leerpleinen en in de manier waarop de leerpleinen op dit moment worden ingezet. Om concrete aanbevelingen af te kunnen leiden, beperkt zich dit onderzoek bewust tot één vak in één jaarlaag: Duits in vwo 2. Naast een literatuuronderzoek is de conrector van het vwo bevraagd zoals de vier docenten Duits die in vwo 2 les geven. De uitkomsten van de interviews zijn kwalitatief geanalyseerd.

De visie van de school achter de leerpleinen is dat de leerlingen hier zelfstandig op verschillende manieren werken aan het bereiken van de leerdoelen. Verschillen kunnen worden gemaakt in instructie, verwerking en leertijd. De docenten gaven aan dat zij het differentiëren in de instructie voornamelijk toepassen bij het uitleggen van grammatica. Verder beschreven de docenten verschillende werkvormen die kunnen worden ingezet. Als meerwaarde van leerpleinen werd genoemd dat gevarieerd kan worden in onderwerpen en werkvormen, dat meerdere opdrachten tegelijkertijd kunnen worden uitgevoerd, en dat leerlingen meer autonomie ervaren. Genoemde knelpunten waren het gebrek aan voldoende overzicht, de ervaring dat het op de leerpleinen onrustig kan zijn en het gegeven dat sommige leerlingen negatief reageren wanneer zij in het lokaal moeten blijven werken.

Er worden aanbevelingen afgeleid over hoe de leerpleinen kunnen worden ingezet. Ten slotte worden beperkingen van het onderzoek beschreven, gevolgd door een kritisch reflectie over hoe deze beperkingen in volgende onderzoeken kunnen worden geminimaliseerd.

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	4
1.1	Situatiebeschrijving	4
1.2	Probleemanalyse.....	4
1.3	Doel en vraagstelling.....	5
1.4	Leeswijzer	5
2.	Theoretisch kader.....	7
2.1	Leerdoelen voor het vak Duits in vwo 2	7
2.2	Leerpleinen.....	8
2.3	Intern differentiëren	10
2.4	Schoolvisie op leerpleinen en differentiëren.....	13
2.5	Samenvatting en conclusies.....	13
3.	Opzet van onderzoek	15
3.1	Verantwoording onderzoeksvorm.....	15
3.2	Verantwoording literatuuronderzoek	15
3.3	Onderzoeksgroep.....	16
3.4	Onderzoeksmethode	17
3.5	Verwerking van resultaten.....	18
4.	Resultaten	20
4.1	Schoolvisie en doelstelling bij het inzetten van de leerpleinen.....	20
4.2	Mogelijke vormen van intern differentiëren en de mogelijkheden van leerpleinen... 21	
4.3	Ingezette vormen van intern differentiëren en de invulling van de leerpleinen	22
4.4	Ervaren meerwaarden en knelpunten bij het inzetten van de leerpleinen.....	24
5.	Conclusies.....	26
5.1	Beantwoorden van de hoofdvraag	26
5.2	Aanbevelingen voor de onderwijspraktijk.....	27
5.3	Kritische reflectie op de uitkomsten van het onderzoek	27
6.	Literatuurlijst.....	29
7.	Bijlagen.....	31
	Bijlage 1: Interviewleidraad voor deelvraag 1	32
	Bijlage 2: Interviewleidraad voor deelvragen 3 en 4	34
	Bijlage 3: Coderingsschema inclusief codeerregels voor deelvragen 3 en 4	37
	Bijlage 4: Uitkomsten van het interview voor deelvraag 1	39
	Bijlage 5: Horizontale vergelijking van de antwoorden voor deelvragen 3 en 4	40

1. Inleiding

Dit onderzoeksverslag betreft een praktijkonderzoek op het Revius Lyceum in Doorn – een school die sinds dit schooljaar (2017/2018) een nieuw gebouw heeft waar voor het eerst op leerpleinen kan worden gewerkt. Het doel van dit onderzoek is om inzicht te krijgen in hoe de nieuwe leerpleinen in de lessen Duits in de tweede vwo-klassen ingezet kunnen worden om intern te differentiëren.

1.1 Situatiebeschrijving

Het Revius Lyceum in Doorn is een open christelijke school met vmbo-tl, havo, (tweetalig) atheneum en (tweetalig) gymnasium, waarop ongeveer 1500 leerlingen en 160 personeelsleden leren en werken. Drie kernwaarden staan er centraal: *aandacht* (gezien worden), *ambitie* (uitgedaagd worden) en *actief leren*. De laatste twee kernwaarden houden in dat er tijdens de lessen gedifferentieerd wordt en dat de leerlingen uitgedaagd worden om passende activiteiten te kiezen (Revius Lyceum Doorn, 2017).

De bedoeling van de nieuwe leerpleinen is om het werken in de 'vier schillen' toe te kunnen passen met als doel te differentiëren in de les. Met 'vier schillen' wordt bedoeld dat de leerlingen op vier verschillende plekken aan het bereiken van hun leerdoelen werken. In de eerste schil werken de leerlingen onder begeleiding van de docent in het lokaal. In de tweede schil werken de leerlingen zelfstandig op het plein direct naast het lokaal, onder incidenteel toezicht van de docent. In de derde schil werken de leerlingen zonder toezicht van de docent in de studiezaal of een overblijfruimte. Met het werken in de vierde schil wordt het bezig zijn met de leerdoelen buiten de school bedoeld (Revius Lyceum Doorn, 2016).

Dit onderzoek richt zich op het inzetten van de nieuwe leerpleinen op het Revius Lyceum met betrekking tot differentiatie tijdens de lessen Duits in de tweede vwo-klassen. Op de school zijn er zes tweede vwo-klassen: vier atheneum-klassen en twee gymnasium-klassen. In de klassen zitten gemiddeld 25 leerlingen. Elke klas krijgt de lessen Duits door één docent; in totaal zijn er vier verschillende docenten Duits die les geven aan vwo 2. Voor alle klassen wordt hetzelfde PTO gehanteerd (Programma voor Toetsing Onderbouw). Hoe de lessen ingevuld worden is echter de verantwoordelijkheid van elke docent zelf. In alle tweede vwo-klassen wordt de methode *Na Klar!* ingezet (Van der Bie, Lehrner-te Lindert, Meijvogel & Pinxt, 2012). Elke leerling heeft een iPad en beschikt naast het werk- en tekstboek van de methode over de digitale licentie, waarmee de opdrachten online kunnen worden gemaakt.

1.2 Probleemanalyse

Op dit moment bestaan er geen concrete aanbevelingen voor de manier waarop de nieuwe leerpleinen op het Revius Lyceum in Doorn kunnen worden ingezet ten behoeve van interne differentiatie. Vooral bij nieuw benoemde docenten en bij docenten die onervaren zijn met het werken op leerpleinen, heerst er onduidelijkheid over hoe de leerpleinen ingezet moeten worden. Net zoals veel andere docenten ben ik gemotiveerd om de leerpleinen in de lessen in te zetten, maar heb ik nog amper ervaring met het werken op leerpleinen.

Hoewel de school het dus mogelijk maakt om op leerpleinen te werken, weten veel docenten niet hoe dit concreet ingevuld zou moeten worden (bijvoorbeeld: welke leerlingen, hoeveel leerlingen, op welk moment in de les, hoe lang, met welke opdrachten, etc.). Dit leidt ertoe dat de leerpleinen niet effectief worden ingezet of zelfs helemaal niet worden gebruikt. Vooral

nieuw benoemde docenten en docenten die onervaren zijn met het werken op leerpleinen zouden er baat bij hebben wanneer hier duidelijke aanbevelingen voor zouden zijn.

De onduidelijkheden over het gebruik maken van de leerpleinen spelen in alle lessen en klassen op het Revius Lyceum. Om de situatie in kaart te kunnen brengen en concrete aanbevelingen af te kunnen leiden, beperkt dit onderzoek zich bewust tot één vak in één jaarlaag. Omdat ik dit jaar als docente Duits op het Revius Lyceum les aan o.a. tweede vwo-klassen geef, is ervoor gekozen om dit onderzoek te richten op het inzetten van de leerpleinen met betrekking tot differentiatie in de lessen Duits in de tweede vwo-klassen.

1.3 Doel en vraagstelling

Het doel van dit onderzoek is om inzicht te krijgen in wat de doelstelling van het Revius Lyceum Doorn is achter het inzetten van de leerpleinen en hoe de leerpleinen op dit moment worden ingezet. Met deze opbrengst zullen aanbevelingen afgeleid worden over de manier waarop de leerpleinen in vwo 2 ingezet kunnen worden ten behoeve van interne differentiatie in de lessen Duits in tweede vwo-klassen.

Samengevat is dit onderzoek gericht op het beantwoorden van de volgende hoofdvraag (H):

H: Op welke wijze worden op het Revius Lyceum Doorn leerpleinen ingezet om intern te differentiëren in de lessen Duits in de tweede vwo-klassen?

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden zijn vier deelvragen (D) geformuleerd:

D1: Wat is de schoolvisie en doelstelling van het Revius Lyceum Doorn met betrekking tot het inzetten van de leerpleinen in het vak Duits in de tweede vwo-klassen?

D2: Welke mogelijkheden zijn er in een tweede vwo-klas in het vak Duits om intern te differentiëren in de les en welke mogelijkheden bieden leerpleinen hierbij?

D3: Welke vormen van intern differentiëren gebruiken de docenten Duits bij het inzetten van de leerpleinen in de tweede vwo-klassen en op welke manier vullen zij dit in?

D4: Welke meerwaarden en knelpunten ervaren de docenten Duits met betrekking tot het intern differentiëren bij het inzetten van de leerpleinen in de tweede vwo-klassen?

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt het theoretisch kader voor dit onderzoek beschreven. Allereerst worden de leerdoelen voor het vak Duits in vwo 2 gepresenteerd. Daarna volgt een definitie van verschillende soorten leerpleinen en wordt diens invulling beschreven. Verder wordt op de verschillende mogelijkheden ingegaan die intern differentiëren biedt. Vervolgens worden de visie van het Revius Lyceum in Doorn op de leerpleinen en het intern differentiëren geschetst. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een samenvatting van de belangrijkste punten en het afleiden van consequenties voor dit onderzoek.

Hoofdstuk 3 behandelt de opzet van het onderzoek. Hierbij worden eerst zowel de gekozen onderzoeksvorm als het literatuuronderzoek verantwoord. Daarna wordt de onderzoeksgroep beschreven. Vervolgens wordt op de onderzoeksmethode ingegaan, en beschreven hoe de resultaten worden verwerkt.

In hoofdstuk 4 worden de resultaten van het onderzoek gepresenteerd met betrekking tot alle vier deelvragen. Hierbij worden zowel de uitkomsten van het literatuuronderzoek als de antwoorden van de bevroegde personen opgevoerd.

Hoofdstuk 5 omvat de conclusies die uit het onderzoek kunnen worden getrokken. Hierbij wordt eerst de hoofdvraag beantwoord waarbij een relatie tussen de resultaten en het theoretisch kader wordt gelegd. Vervolgens worden aanbevelingen voor de praktijk afgeleid. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een kritische reflectie op de uitkomsten van dit onderzoek inclusief suggesties voor mogelijk vervolgonderzoek.

Aan het einde van dit verslag is de literatuurlijst te vinden. In de bijlage zijn de ontworpen interviews, het coderingsschema voor het analyseren van de verzamelde data, en de uitkomsten van de interviews in tabelvorm te vinden.

2. Theoretisch kader

In dit hoofdstuk wordt op het theoretisch kader van dit onderzoek ingegaan. In de eerste paragraaf worden de leerdoelen voor het vak Duits in vwo 2 gepresenteerd.

In aansluiting daarop wordt in paragraaf 2 op de leerpleinen ingegaan. Eerst wordt hierbij gedefinieerd wat leerpleinen zijn, en welke verschillende soorten leerpleinen er zijn. Ook wordt ingegaan op hoe de leerpleinen op het Revius Lyceum Doorn kunnen worden benoemd. Daarnaast wordt toegelicht hoe de leerpleinen kunnen worden ingevuld met betrekking tot het gedrag van de leerlingen en het gedrag van de docenten. Ook worden de mogelijke meerwaarden van leerpleinen opgesomd.

In de derde paragraaf wordt nader ingegaan op intern differentiëren. Hierbij wordt eerst gedefinieerd wat intern differentiëren is. Verder wordt toegelicht welke mogelijkheden er zijn om differentiatie in instructie, verwerking en leertijd toe te passen. Ook wordt op de mogelijke meerwaarde van intern differentiëren ingegaan.

In paragraaf 4 wordt de visie van het Revius Lyceum in Doorn op de leerpleinen en het intern differentiëren beschreven.

In een afsluitende paragraaf worden ten slotte de belangrijkste punten van het theoretische kader samengevat en consequenties voor het voorliggende onderzoek afgeleid.

2.1 Leerdoelen voor het vak Duits in vwo 2

Voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs in Nederland zijn kerndoelen voor verschillende domeinen geformuleerd, waaronder Engels als moderne vreemde taal. Voor de andere moderne vreemde talen – dus ook voor Duits – zijn er geen kerndoelen. De scholen kunnen de kerndoelen voor het vak Engels echter als leidraad gebruiken (SLO, 2016).

Volgens deze kerndoelen moeten de leerlingen vertrouwd raken met de klank van de taal door veel te luisteren naar gesproken en gezongen teksten, zij moeten leren om strategieën te gebruiken voor zowel het uitbreiden van de woordenschat als het verwerven van informatie uit gesproken en geschreven teksten, zij moeten leren om in schriftelijke en digitale bronnen informatie op te zoeken, te ordenen en op waarde te beoordelen, zij moeten leren om standaardgesprekken te kunnen voeren om iets te kopen en om inlichtingen of hulp te vragen, zij moeten leren om informeel contact in de taal te onderhouden via e-mail, brief en chat, en zij moeten leren welke rol de taal speelt in verschillende soorten internationale contacten.

Naast deze kerndoelen voor de moderne vreemde talen in de onderbouw formuleert het nationale expertisecentrum leerplanontwikkeling (SLO, 2015) taalprofielen voor verschillende niveaus voor de taalvaardigheden *lezen*, *luisteren*, *gesprekken voeren*, *spreken* en *schrijven*. Hierbij wordt voor elke taalvaardigheid beschreven wat de leerlingen op welk *Europees Referentiekader-niveau (ERK-niveau)* moeten kunnen. De ERK-niveaus lopen hierbij van A1 tot en met C2. Volgens Staatsen en Heebing (2015) moet ernaar worden gestreefd dat vwo-leerlingen aan het einde van de onderbouw met betrekking tot de receptieve vaardigheden *lezen* en *luisteren* ERK-niveau A2 bereiken en met betrekking tot de productieve vaardigheden *gesprekken voeren*, *spreken* en *schrijven* ERK-niveau A1/A2. Hieruit kan geconcludeerd worden dat leerlingen in vwo 2 hun taalvaardigheden op ERK-niveau A1 moeten ontwikkelen.

Concreet betekent dit met betrekking tot de receptieve taalvaardigheden dat leerlingen moeten leren om in leesteksten vertrouwde namen, woorden en zeer eenvoudige zinnen te begrijpen en in luisterteksten vertrouwde woorden en basiszinnen, wanneer de mensen langzaam en duidelijk spreken. Met betrekking tot de productieve taalvaardigheden moeten de leerlingen op ERK-niveau A1 aan een eenvoudig gesprek kunnen deelnemen, over vertrouwde onderwerpen eenvoudige vragen kunnen stellen en beantwoorden, eenvoudige uitdrukkingen en zinnen kunnen gebruiken om hun woonomgeving of bekende mensen te beschrijven, een korte en eenvoudige ansichtkaart kunnen schrijven, en op formulieren persoonlijke details kunnen invullen (SLO, 2015).

2.2 Leerpleinen

Volgens Botta en Van der Burg (2009) is een leerplein 'een grote ruimte waarin tegelijkertijd meer dan één klas/groep leerlingen zit te werken onder begeleiding van meer dan één begeleider' (p. 7). Volgens de auteurs vloeit de keuze voor een leerplein en de vormgeving ervan logisch voort uit de visie van de school. De visie van het Revius Lyceum wordt daarom in paragraaf 2.4 toegelicht.

In deze paragraaf worden eerst de mogelijke soorten leerpleinen beschreven en beredeneerd hoe de leerpleinen op het Revius Lyceum kunnen worden getypeerd. Daarna wordt gepresenteerd welk gedrag van leerlingen en docenten bij het invullen van leerpleinen wordt verwacht. Ten slotte worden de mogelijke meerwaarden van leerpleinen opgesomd.

2.2.1 Soorten leerpleinen

Eén onderscheid dat kan worden gemaakt is of de leerlingen gedurende bijna alle roosteruren op het plein werken (*fulltime leerplein*) of dat zij een gedeelte van hun roosteruren op het plein werken en de rest van de tijd in gewone leslokalen (*parttime leerplein*). Op het Revius Lyceum behoren steeds vier á zes lokalen bij één groot leerplein op de gang tussen de lokalen. De lokalen naast het leerplein zijn zodanig ingericht dat de lessen in het complete klasverband klassikaal kunnen worden gegeven. Daarnaast biedt één leerplein ruimte voor 40 á 70 leerlingen, wat het niet mogelijk maakt dat alle leerlingen op het leerplein kunnen werken. De leerpleinen op het Revius Lyceum zijn daarom als *parttime leerpleinen* te classificeren (Botta & Van der Burg, 2009).

Daarnaast onderscheiden de auteurs zes verschillende typen leerpleinen in de praktijk: (1) *het lokalenleerplein*, (2) *het gangleerplein*, (3) *het mobiele leerplein*, (4) *het pc-leerplein*, (5) *het praktijkleerplein* en (6) *het mediatheekleerplein*. Een *lokaleleerplein* omvat minimaal twee lokalen zonder tussenmuur. Deze ruimte behoudt het karakter van een verzameling klaslokalen met losse tafels en stoelen en een schoolbord. De docenten nemen hun plaats voor het schoolbord in. Een *gangleerplein* bevindt zich op een brede gang tussen meerdere lokalen. Op deze gang staan losse tafels en stoelen die vaak in groepjes bij elkaar gezet zijn. Er kan een rij met computers staan maar normaliter is er geen ander meubilair te vinden. De bureaus van de docenten blijven meestal staan in de omringende lokalen. Een *mobiele leerplein* omvat een grote ruimte waarin losse tafels en stoelen staan die in verschillende opstellingen te verschuiven zijn. Voor de leerlingen zijn er laptops beschikbaar, toegang tot internet, naslagwerken, en kantoormateriaal. De docenten of begeleiders zitten op vaste werkplekken in dezelfde ruimte. Een *pc-leerplein* bestaat uit een zeer grote ruimte met vaste pc-werkplekken waar minimaal zestig leerlingen tegelijkertijd kunnen werken. De docenten

hebben een eigen werkplek in dezelfde ruimte en beschikken over een eigen smartboard en een whiteboard. Een *praktijkleerplein* is een werkplek op het (v)mbo die ingericht is als een inrichting waar een reële werkomgeving (bijvoorbeeld een kapsalon) gesimuleerd wordt. Afhankelijk van de opdracht werken de leerlingen op verschillende plekken. De docenten daarentegen hebben vaste werkplekken in dezelfde ruimte. Een *mediatheekleerplein* is een grote ruimte voor minimaal zestig leerlingen waarin zich pc's, verschillende andere werkplekken, printers en een bibliotheek bevinden. Ook hier hebben de docenten of begeleiders vaste werkplekken in dezelfde ruimte (Botta & Van der Burg, 2009).

Zoals eerder beschreven behoren op het Revis Lyceum steeds vier á zes lokalen bij één groot leerplein op de gang tussen de lokalen. Daarnaast beschikt de school over een studiezaal waarin zich – naast werkplekken voor minimaal zestig leerlingen – ook de bibliotheek bevindt met enkele pc's en een printer. Volgens de definities van Botta en Van der Burg (2009) kunnen de eerstgenoemde leerpleinen als *gangleerpleinen* worden getypeerd en de studiezaal als *mediatheekleerplein*.

2.2.2 Invullen van leerpleinen

Voor een succesvol leerpleinonderwijs moeten zowel leerlingen als docenten ander gedrag vertonen dan in traditionele klaslokalen (Botta & Van der Burg, 2009).

Met betrekking tot het gewenste leerlingengedrag stellen de auteurs vast dat de leerlingen sturing nodig hebben door middel van duidelijke opdrachten, planners zoals werk- en gedragsregels, die specifiek zijn voor het werken op het leerplein. Hiervoor is het wenselijk dat de docenten samen – uitgaand van de doelen van de leerpleinen – de norm stellen om het gewenste gedrag te bewerkstelligen, dat zij de normen vervolgens in gedragsregels zetten en deze duidelijk aan de leerlingen communiceren. Daarnaast moeten de leerlingen nieuwe werk- en studievaardigheden leren, bijvoorbeeld samenwerken en plannen. Deze nodige vaardigheden moeten systematisch door de docenten aangeleerd worden. Ten slotte wordt van de leerlingen tijdens het zelfstandige werken op het leerplein verwacht dat zij ermee kunnen omgaan dat de docent niet direct op hun vragen reageren kan. Voor het omgaan met deze *uitgestelde aandacht* dienen goede afspraken te worden gemaakt.

Met betrekking tot het nodige docentengedrag benadrukken de auteurs dat docenten op het leerplein zowel als *coach*, *teamteacher*, *ontwerper* en *planner* moeten optreden. Dit betekent allereerst dat de docenten op het leerplein geen vakinhoudelijke instructie geven maar de leerlingen in hun individuele leerproces ondersteunen, en door het stellen van vragen erin helpen om op hun leervoortgang te reflecteren. Daarnaast moeten de docenten zowel bij de uitvoering van een les op het leerplein als bij de voorbereiding ervan kunnen samenwerken met andere docenten of leerpleinassistenten. Bovendien moeten de docenten vanwege het gebrek aan geschikte leermiddelen voor leerpleinen eigen lesmateriaal ontwikkelen. Ten slotte moeten docenten die op het leerplein willen werken dit goed voorbereiden. Mogelijke belemmeringen hierbij zijn dat docenten het gevoel kunnen hebben om het persoonlijke contact met de klas te verliezen, en dat zij er tegenop zien om met andere collega's de verantwoordelijkheid voor een groep te delen.

2.2.3 Meerwaarde van leerpleinen

Als mogelijke meerwaarde van leerpleinen halen Botta en Van der Burg (2009) aan dat de leerstof op een leerplein op verschillende momenten en manieren kan worden aangeboden,

dat leerlingen gemotiveerder en meer betrokken blijken wanneer zij zelf controle kunnen uitoefenen op het leerproces, en dat de leerlingen zelfstandiger worden. Dit wordt als een goede voorbereiding op de samenleving oftewel het vervolgonderwijs beschouwd.

Marzano en Miedema (2013) benadrukken het belang van zelfstandige leertaken waarbij de leerlingen hun eigen leerproces kunnen sturen. Dit komt ook overeen met één van de voordelen die Ebbens en Ettekoven (2015) aanhalen voor het samenwerkend leren – een werkvorm die de leerlingen op een leerplein uiteraard zullen toepassen. Beide voorbeelden laten zien dat leerpleinen geschikt zijn om leertaken te realiseren die aan de voorwaarden van betekenisvol leren voldoen.

2.3 Intern differentiëren

Volgens Berben en Van Teeseling (2017) is *intern differentiëren* 'het bewust, doelgericht aanbrengen van verschillen in instructie, verwerking en leertijd binnen een (heterogene) groep of klas leerlingen, op basis van onder andere hun prestaties, beheersingsniveau, leervoorkeur, interesse, motivatie en tempo' (p. 11). Teitler (2013) vult aan dat het omgaan met verschillen gedurende langere tijd alleen mogelijk is wanneer de leerlingen zelfstandig aan het werk zijn.

Binnen het intern differentiëren wordt een onderscheid gemaakt tussen *divergente differentiatie* en *convergente differentiatie*. Bij het divergent differentiëren doorloopt de leerling zelfstandig een eigen leerroute met individuele doelen, instructie en verwerkingsvormen, terwijl bij het convergent differentiëren ervan wordt uitgegaan dat de hele groep dezelfde leerdoelen behaalt (Berben & Van Teeseling, 2017). Omdat de leerlingen op het Revis Lyceum Doorn dezelfde leerdoelen in vwo 2 moeten behalen is ervoor gekozen om dit onderzoek te beperken tot de mogelijkheden die convergent differentiëren biedt.

In deze paragraaf wordt eerst gepresenteerd hoe in de instructie gedifferentieerd kan worden. Daarna worden de verschillende mogelijkheden ter differentiatie in verwerking beschreven. Vervolgens wordt gepresenteerd hoe met betrekking tot de leertijd gedifferentieerd kan worden. Ten slotte worden de mogelijke voordelen van intern differentiëren opgesomd.

2.3.1 Differentiëren in instructie

Het differentiëren in instructie kan op basis van de prestaties of het beheersingsniveau van de leerlingen worden toegepast (Berben & Van Teeseling, 2017). De auteurs benadrukken dat het bij *instructie* niet (alleen) om de frontale uitleg gaat, maar vooral of bepaalde groepen leerlingen meer of minder begeleiding van de docent nodig hebben.

Houtveen, Koekebacker, Mijs en Vernooy (2005) presenteren een model waarmee differentiëren in instructie kan worden georganiseerd: *het interactieve gedifferentieerde directe instructiemodel (IGDI-model)*. Dit model houdt primair in dat er gevarieerde opdrachten met coöperatieve werkvormen worden uitgevoerd die het denkproces van de leerlingen activeren, en dat er structuur wordt geboden in tijd, aanbod en werkvormen. Gedifferentieerd wordt in de instructie doordat de leerlingen afhankelijk van hun behoefte naar instructie worden verdeeld in verschillende subgroepen.

Berben en Van Teeseling (2017) specificeren deze verdeling. Zij stellen voor dat de leerlingen worden verdeeld over drie subgroepen: *instructieafhankelijke leerlingen* die verlengde instructie krijgen, *instructiegevoelige leerlingen* die een korte instructie krijgen, en *instructieonafhankelijke leerlingen* die geen instructie krijgen en zelfstandig werken. De auteurs menen dat het van belang is dat er ruimte gecreëerd wordt om de extra begeleiding en verlengde instructie aan te bieden.

Om dit goed te kunnen organiseren stelt Teitler (2013) voor dat de hele klas een korte instructie krijgt, waarna de *instructieonafhankelijke leerlingen* zelfstandig aan het werk gaan. Vervolgens krijgen de overige leerlingen de basisinstructie met een oefening, waarna de *instructiegevoelige leerlingen* aan het werk gaan. In aansluiting daarop gaat de docent met de *instructieafhankelijke leerlingen* aan een instructietafel zitten om de verlengde instructie te kunnen geven.

In aanvulling op deze modellen en ideeën stellen Deutekom en Hooijman (2017) voor om de klas afhankelijk van hun instructiebehoefte in te delen in drie verschillende kleuren: paars (*instructieonafhankelijke leerlingen*), blauw (*instructiegevoelige leerlingen*) en groen (*instructieafhankelijke leerlingen*). De auteurs adviseren een tafelopstelling waarbij de bij paars en blauw ingedeelde leerlingen respectievelijk achterin en middenin het klaslokaal in groepjes werken, terwijl de bij groen ingedeelde leerlingen vooraan in rijtjes zitten, waar de verlengde instructie goed kan worden gegeven.

In tegenstelling tot deze geadviseerde vaste tafelopstelling benadrukken Parsons, Dodman en Cohen (2013) dat het differentiëren in instructie niet bij het plannen ervan mag blijven, maar dat de instructie ook tijdens de les moet kunnen worden aangepast, afhankelijk van de momentele individuele behoeftes.

2.3.2 Differentiëren in verwerking

Het differentiëren in verwerking kan op basis van de prestaties, het beheersingsniveau, de interesse, de motivatie of de leervoorkeur van de leerlingen worden toegepast. Binnen de verwerkingsfase kan gedifferentieerd worden door een verschil te maken in de inhoud van opdrachten, in de werkvormen en in de verwachte resultaten (Berben & Van Teeseling, 2017). De auteurs geven algemene adviezen om met betrekking tot inhoud, werkvorm en opbrengst te differentiëren. Concrete adviezen voor het vak Duits als moderne vreemde taal worden aangevuld door Brinitzer, Hantschel, Kroemer, Möller-Frorath en Ros (2016) en door Keijzer, Verheggen en Van Gils (2016).

Met betrekking tot de inhoud stellen Berben en Van Teeseling (2017) voor dat er naast basisopdrachten uitdagende opdrachten kunnen worden voorbereid die sterkere leerlingen kunnen maken. Bovendien kunnen naargelang leervoorkeur verschillende materialen (bijvoorbeeld tekstboek vs. internet) worden ingezet. Daarnaast kunnen opdrachten met verschillende onderwerpen worden aangeboden. Brinitzer et al. (2016) stellen bijvoorbeeld voor dat verschillende lees- of luisterteksten kunnen worden aangeboden, waarbij de leerlingen – passend bij hun vaardigheden – slechts één tekst moeten bewerken of slechts één tekst moeten kiezen waarvan het onderwerp bij hun interesses aansluit. Met betrekking tot de productieve taalvaardigheden vullen Keijzer et al. (2016) aan dat het onderwerp waarover moet worden gesproken of geschreven vrij gekozen of gevarieerd kan worden.

Daarnaast kan met betrekking tot de werkvormen worden gedifferentieerd. Volgens Berben en Van Teeseling (2017) kunnen verschillende moeilijkheidsgradaties worden toegepast,

bijvoorbeeld het aantal tussenstappen waarmee gewerkt wordt. Daarnaast stellen zij voor dat de leerlingen verschillende rollen bij een opdracht kunnen innemen. Keijzer et al. (2016) geven als voorbeeld voor de productieve vaardigheden dat de leerlingen in groepjes samen een krant kunnen schrijven, waarbij elke leerling afhankelijk van zijn interesses, leervoorkeur of beheersingsniveau een andere opdracht uitvoert. Brinitzer et al. (2016) adviseren om bij opdrachten voor de receptieve vaardigheden aan de leerlingen dezelfde lees- of luistertekst te geven, maar hen hierbij verschillende opdrachten te laten maken.

Ten slotte worden verschillende voorstellen gegeven hoe met betrekking tot de opbrengst kan worden gedifferentieerd. Berben en Van Teeseling (2017) stellen voor om de leerlingen verschillende producten te laten maken of de resultaten van een opdracht op verschillende manieren te laten presenteren. Brinitzer et al. (2016) vullen aan dat vooral bij de productieve taalvaardigheden open opdrachten kunnen worden gesteld die zeer geschikt zijn om intern te differentiëren. Keijzer et al. (2016) noemen als voorbeeld om de leerlingen te laten kiezen of zij een presentatie, een interview of een jeugdjournaal willen maken.

2.3.3 Differentiëren in leertijd

Het differentiëren in leertijd wordt op grond van het werktempo van de leerlingen toegepast (Berben & Van Teeseling, 2017). Volgens de auteurs verschillen leerlingen in de tijd die zij nodig hebben om zich de stof eigen te maken. Zij stellen voor om tempodifferentiatie zowel in de les als ook buiten de les in te zetten.

Om met betrekking tot leertijd in de les te differentiëren, kan de hoeveelheid oefeningen worden gevarieerd. Snel werkende leerlingen maken meer oefeningen dan langzamer werkende leerlingen. Hierbij kan het onderscheid worden gemaakt in herhalingsstof en verrijksstof (Berben & Van Teeseling, 2017). Brinitzer et al. (2016) adviseren dat dit goed kan worden gerealiseerd door oefeningen voor te bereiden voor een *circuit*, waarvan het kenmerk is dat er verschillende opdrachten bij een onderwerp of een taalvaardigheid worden voorbereid waarbij de leerlingen een werkplanning krijgen waarop zij kunnen zien welke opdrachten verplicht zijn en welke opdrachten vrijwillig kunnen worden gemaakt.

Het differentiëren in leertijd buiten de les kan volgens Berben en Van Teeseling (2017) worden gerealiseerd door het huiswerk dienovereenkomstig vorm te geven. De auteurs stellen voor dat bepaalde opdrachten als huiswerk kunnen worden opgegeven om voorkennis te activeren (*preteaching*). Een tweede mogelijkheid is om de leerlingen vóór de les op te geven om een bepaalde nieuwe instructie thuis te bekijken (*flipping the classroom*). Dit kan bijvoorbeeld worden gerealiseerd door uitlegvideo's op internet te gebruiken.

2.3.4 Meerwaarde van intern differentiëren

Berben en Van Teeseling (2017) sommen als mogelijke voordelen van intern differentiëren op dat de lessen beter worden voorbereid en daardoor efficiënter verlopen, dat er duidelijke lesdoelen worden opgesteld, en dat er opbrengstgerichter gewerkt wordt. Doordat minder klassikaal wordt gewerkt en op de individuele leerlingbehoefte wordt ingegaan, kunnen bovendien problemen met klassenmanagement worden voorkomen.

Aanvullend bij deze potentiële voordelen wijst onderzoek uit dat het rekening houden met verschillen bij het lesgeven daadwerkelijk een positieve invloed kan hebben op de prestaties van leerlingen en op hun actieve deelname in de les (Rock, Gregg, Ellis & Gable, 2008).

2.4 Schoolvisie op leerpleinen en differentiëren

Volgens Botta en Van der Burg (2009) vloeit de keuze om te werken met leerpleinen en hoe deze worden ingevuld logisch voort uit de visie van de school. Daarom wordt in deze paragraaf op de visie ingegaan die in het schoolplan en de schoolgids van het Revius Lyceum in Doorn wordt geschetst met betrekking tot de leerpleinen en het differentiëren.

De huidige schoolgids (Revius Lyceum Doorn, 2016) gaat ervan uit dat het belangrijk is dat zowel leerlingen als medewerkers voelen dat zij ertoe te doen, respect voor de ander tonen, zich veilig voelen, uitdagende activiteiten volgen en zichzelf ook uitdagen door nieuwsgierig, creatief en kritisch te zijn. Centraal staan hierbij de drie kernwaarden *aandacht*, *ambitie*, en *actief leren*. *Aandacht* houdt in dat de leerlingen uitgedaagd worden om verantwoordelijkheid te nemen voor hun eigen leren en dat (waar mogelijk) passend onderwijs wordt aangeboden. Met *ambitie* wordt bedoeld dat de leerlingen uitgedaagd worden om na te denken over zichzelf, hun kwaliteiten en hun bijdrage aan de maatschappij. *Actief leren* houdt in dat tijdens de lessen gedifferentieerd wordt en dat de leerlingen uitgedaagd worden om activiteiten te kiezen die bij hen passen.

Volgens het schoolplan (Revius Lyceum Doorn, 2017) hoort bij het onderwijskundig beleid dat aan leerlingen keuzemogelijkheden worden aangeboden, waarbij de mogelijke vormen van differentiatie zijn: het niveau van de opdracht, het tempo, het onderwerp, de vorm, of de leeromgeving. De bedoeling is dat de leerlingen op vier verschillende plekken ('schillen') aan het bereiken van hun leerdoelen werken waarbij differentiatie kan worden toegepast. In de eerste schil werken de leerlingen in het lokaal onder begeleiding van de docent. In de tweede schil werken de leerlingen zelfstandig op een gangleerplein direct naast het lokaal, onder incidenteel toezicht van de docent. In de derde schil werken de leerlingen zonder toezicht van de docent in de studiezaal of een overblijfruimte. Met de vierde schil wordt bedoeld dat leerlingen ook buiten de school werken aan het bereiken van hun leerdoelen.

2.5 Samenvatting en consequenties voor het onderzoek

De visie van het Revius Lyceum in Doorn houdt in dat tijdens de lessen gedifferentieerd wordt en dat de leerlingen in vier verschillende schillen werken, waarbij op twee schillen leerpleinen worden ingezet (Revius Lyceum Doorn, 2017). Volgens Botta en Van der Burg (2009) kunnen de leerpleinen in de tweede schil als *gangleerpleinen* en het leerplein in de derde schil als *mediatheekleerplein* worden benoemd.

Leerpleinen bieden een goede kans om intern te differentiëren – zo ook in het vak Duits waar de leerlingen in een tweede vwo-klas de taalvaardigheden *lezen*, *luisteren*, *gesprekken voeren*, *spreken* en *schrijven* het ERK-niveau A1 moeten bereiken (SLO, 2015). Het differentiëren kan hierbij op basis van onder andere de prestaties van de leerlingen, hun beheersingsniveau, hun leervoorkeur, hun interesse, hun motivatie en hun tempo worden toegepast. Gedifferentieerd worden kan met betrekking tot instructie, verwerking en leertijd.

Zowel leerlingen als docenten moeten op het leerplein ander gedrag vertonen dan in traditionele klaslokalen (Botta & Van der Burg, 2009). Van de leerlingen wordt verwacht dat zij leren om hun eigen leerproces te plannen en te sturen zoals om met andere leerlingen samen te werken. Docenten die op het leerplein werken moeten de rollen als coach, teamteacher, ontwerper en planner innemen. Dit betekent dat zij de leerlingen in hun individuele leerproces moeten ondersteunen, dat zij met andere collega's moeten

samenwerken, dat zij eigen lesmateriaal moeten ontwikkelen en dat zij planners moeten ontwerpen waarmee de leerlingen kunnen werken.

Dit betekent voor mijn onderzoek dat er verschillende keuzes kunnen worden gemaakt over hoe in het vak Duits in tweede vwo-klassen gedifferentieerd wordt en op welke manier hiervoor gebruik wordt gemaakt van de leerpleinen. Interessant is daarom om te onderzoeken wat de schoolvisie van het Revis Lyceum Doorn met betrekking tot het inzetten van de leerpleinen is, welke mogelijkheden er überhaupt zijn om in een tweede vwo-klas in het vak Duits intern te differentiëren, welke mogelijkheden leerpleinen hierbij bieden, van welke vormen van intern differentiëren de docenten Duits op dit moment gebruik maken bij het inzetten van de leerpleinen, en welke meerwaarden en knelpunten zij hierbij ervaren.

3. Opzet van onderzoek

In dit hoofdstuk wordt de opzet van het onderzoek behandeld. Hierbij worden eerst zowel de gekozen onderzoeksvorm als het literatuuronderzoek verantwoord. Vervolgens wordt de onderzoeksgroep beschreven. Daarna wordt op de onderzoeksmethode ingegaan en beschreven hoe de resultaten worden verwerkt. De volledige leidraden voor de afgenomen interviews en het coderingsschema zijn in de bijlagen 1, 2 en 3 te vinden.

3.1 Verantwoording onderzoeksvorm

Om de hoofdvraag van dit onderzoek te kunnen beantwoorden, wordt een beschrijvend onderzoek uitgevoerd.

Van der Donk en Van Lanen (2016) benoemen als doel van een beschrijvend onderzoek 'het in kaart brengen van een thema of praktijksituatie' waarbij 'deze uitkomsten aanleiding kunnen zijn voor [...] een startpunt voor een vervolgonderzoek' (p. 48). Er is voor deze onderzoeksvorm gekozen omdat de leerpleinen nieuw zijn en er – door het gebrek aan concrete aanbevelingen hoe hiermee om moet worden gegaan – zeker verschillende manieren bestaan van het gebruik van de leerpleinen. Het is daarom belangrijk om eerst in kaart te brengen op welke manieren de leerpleinen op dit moment worden ingezet, alvorens er een eventueel vervolgonderzoek kan plaatsvinden naar de manier waarop de leerpleinen het meest effectief kunnen worden ingezet (ontwerponderzoek), of welke uitkomsten de nieuw ingezette leerpleinen opleveren (evaluerend onderzoek).

Deelvraag 1 (*Wat is de schoolvisie en doelstelling van het Revius Lyceum Doorn met betrekking tot het inzetten van de leerpleinen in het vak Duits in de tweede vwo-klassen?*) wordt – naast het bestuderen van het schoolplan – aan de hand van een interview met de conrector van het vwo beantwoord. Hij heeft bijgedragen aan het ontwerp van het nieuwe schoolgebouw en aan het ontwikkelen van de schoolvisie.

Voor het antwoord op deelvraag 2 (*Welke mogelijkheden zijn er in een tweede vwo-klas in het vak Duits om intern te differentiëren in de les en welke mogelijkheden bieden leerpleinen hierbij?*) wordt uitgebreid literatuuronderzoek uitgevoerd.

Om deelvraag 3 (*Welke vormen van intern differentiëren gebruiken de docenten Duits bij het inzetten van de leerpleinen in de tweede vwo-klassen en op welke manier vullen zij dit in?*) te kunnen beantwoorden, worden de vier docenten Duits die in vwo 2 les geven bevestigd over welke overwegingen zij hebben om de leerlingen op de leerpleinen te laten werken.

Deelvraag 4 (*Welke meerwaarden en knelpunten ervaren de docenten Duits met betrekking tot het intern differentiëren bij het inzetten van de leerpleinen in de tweede vwo-klassen?*) wordt ook aan de hand van interviews met de eerder genoemde vier collega's Duits beantwoord.

3.2 Verantwoording literatuuronderzoek

Met betrekking tot deelvraag 1 werd zowel het schoolplan als de schoolgids van het Revius Lyceum in Doorn bestudeerd (Revius Lyceum Doorn, 2016, 2017). Hiervoor is gekozen, omdat dit de officiële documenten zijn die de school op hun website ter beschikking stelt. Zij geven daarmee een betrouwbaar beeld van de visie van de school.

Voor het beantwoorden op deelvraag 2 is het allereerst van belang om naar de leerdoelen in het vak Duits in vwo 2 te kijken. Hierbij zijn betrouwbare bronnen gevonden in de kerndoelen en de taalprofielen die het nationale expertisecentrum leerplanontwikkeling online ter beschikking stelt (SLO, 2015, 2016). Om vast te stellen op welk niveau leerlingen in vwo 2 moeten zijn, biedt het studieboek van Staatsen en Heebing (2015) belangrijke informatie. Het is een betrouwbare bron omdat het door gezaghebbende auteurs geschreven is en door een wetenschappelijke uitgeverij gepubliceerd is.

Om antwoorden te vinden op de deelvragen 2, 3 en 4 is verder gebruik gemaakt van zoekmachines. Hierbij is het belangrijk om theorie te vinden over leerpleinen en over intern differentiëren in het vak Duits. Naar nuttige studieboeken en onderzoeksartikelen is hierbij gezocht in de digitale bibliotheek van de hogeschool Inholland en de bibliotheek in Utrecht. Bovendien werd de zoekmachine *scholar.google.nl* gebruikt om online verkrijgbare onderzoeksartikelen op te zoeken.

Met betrekking tot de theorie over leerpleinen zijn de volgende zoektermen gehanteerd: *leerplein, leertuin, open leercentrum, studio, eduplaza, domein, open classroom, study square*. Hierbij leverde alleen de zoekterm *leerplein* bruikbare resultaten op voor het gebruik van leerpleinen in het voortgezet onderwijs. De andere Nederlandse vaktermen leverden geen bronnen op voor het voortgezet onderwijs en met de Engelse zoektermen werden alleen bronnen over een open leerklimaat gevonden. Omdat het in dit onderzoek gaat over het inzetten van de leerpleinen in het voortgezet onderwijs in de Nederlandse context, bleek het overzichtsleerwerk van Botta en Van der Burg (2009) over leerpleinen in het voortgezet onderwijs de meest bruikbare informatie te leveren. In dit studieboek worden zowel definities, praktische tips als mogelijke knelpunten beschreven. De auteurs hebben dit boek voor het CPS geschreven – een nationaal erkende onderwijsinstelling op het gebied van trainingen, publiceren en het doen van onderzoek. Daarmee is het studieboek een valide en betrouwbare bron.

Om theorie met betrekking tot intern differentiëren te vinden is naar de volgende termen gezocht: *(intern) differentiëren, (interne) differentiatie, differentiatie talenonderwijs, differentiëren talenonderwijs, differentiated instruction, adaptive teaching*. Deze zoektermen leverden meerdere bruikbare bronnen op die ook internationaal georiënteerd zijn. Voor een overzicht over intern differentiëren, algemene definities en praktische tips leverden meerdere studieboeken zinvolle informatie op van verschillende auteurs van betrouwbare instanties die door gezaghebbende uitgeverijen gepubliceerd zijn (Berben & Van Teeseling, 2017; Teitler, 2013). Daarnaast werden nationaal en internationaal relevante vakartikelen geraadpleegd (Deutekom & Hooijman, 2017; Houtveen et al., 2005; Parsons et al., 2013; Rock et al., 2008). Ten slotte werden nationaal gezaghebbende studieboeken over de interne differentiatie in het moderne vreemdetalenonderwijs in ruime zin en het vak Duits in engere zin bestudeerd om concrete en daarmee valide aanbevelingen voor het differentiëren in dit vak af te kunnen leiden (Brinitzer et al., 2016; Keijzer et al., 2016).

3.3 Onderzoeksgroep

Zoals in paragraaf 3.1 beschreven, worden voor het beantwoorden van de eerste, de derde, en de vierde deelvraag in totaal N=5 verschillende docenten als experts geïnterviewd.

Om antwoorden op deelvraag 1 (*Wat is de schoolvisie en doelstelling van het Revius Lyceum Doorn met betrekking tot het inzetten van de leerpleinen in het vak Duits in de*

tweede vwo-klassen?) te kunnen verzamelen, is ervoor gekozen om de conrector van het vwo te ondervragen. Hij is een expert, omdat hij aan het formuleren van de schoolvisie heeft bijgedragen en steeds ook weer aan het vernieuwen hiervan meewerkt. Daarnaast heeft hij ook aan het ontwerp van het nieuwe schoolgebouw meegewerkt en daarbij zeker ook over de bedoeling van de leerpleinen meegedacht. Ten slotte weet hij als huidige conrector van het vwo en als voormalige docent Duits precies welke doelstelling het inzetten van de leerpleinen volgens de schoolleiding heeft in het vak Duits in de tweede vwo-klassen.

De deelvragen 3 (*Welke vormen van intern differentiëren gebruiken de docenten Duits bij het inzetten van de leerpleinen in de tweede vwo-klassen en op welke manier vullen zij dit in?*) en 4 (*Welke meerwaarden en knelpunten ervaren de docenten Duits met betrekking tot het intern differentiëren bij het inzetten van de leerpleinen in de tweede vwo-klassen?*) worden aan de hand van interviews met de vier docenten beantwoord die in de tweede vwo-klassen les geven. Er is voor gekozen om alle docenten te bevragen die op dit moment les geven aan vwo 2 om valide uitspraken te kunnen doen. Daarnaast zetten deze docenten dit schooljaar voor het eerst de leerpleinen in en weten daarom het beste welke vormen van intern differentiëren op de leerpleinen zij gebruiken en welke knelpunten zij hierbij ervaren.

3.4 Onderzoeksmethode

Hieronder worden de drie verschillende interviews beschreven, die ontwikkeld zijn om antwoorden op de deelvragen te verzamelen. Eerst wordt het interview gepresenteerd dat met de conrector van het vwo wordt doorgevoerd ter beantwoording van deelvraag 1. Vervolgens wordt het interview beschreven dat bij de vier collega's Duits wordt afgenomen die in vwo 2 les geven, en waarmee antwoorden op de deelvragen 3 en 4 worden verzameld.

3.4.1 Interview voor het beantwoorden van deelvraag 1

In het schoolplan staat wel dat er in de lessen moet worden gedifferentieerd en dat de leerlingen in vier verschillende schillen werken en daarbij onder andere ook op het leerplein werken (Revis Lyceum Doorn, 2016). Toch zijn er geen concrete aanbevelingen voor het inzetten van de leerpleinen. Het doel van het interview met de conrector van het vwo is daarom om informatie te krijgen over wat de schoolleiding precies voor ogen heeft als deze verwacht dat de leerpleinen in het vak Duits in de tweede vwo-klassen worden ingezet.

Om dit doel te kunnen bereiken, wordt er een kwalitatief, semi-gestructureerd interview afgenomen dat naar het voorbeeld van het *beslissingsgeoriënteerd gesprek* volgens Westhoff (2009) geconstrueerd is. Er is voor deze interviewvorm gekozen omdat het een kwalitatief interview is, waarbij de geïnterviewde persoon zijn/haar gedrag en beleving in daadwerkelijk meegemaakte situaties beschrijft en niet op grond van hypothetische verwachtingen. Hierdoor kan betrouwbare en valide informatie worden gewonnen.

Het interview is voorbereid door een interviewleidraad te ontwikkelen. Deze leidraad, die volledig in bijlage 1 te vinden is, is ingedeeld in drie fases: de opening van het gesprek, het verzamelen van informatie, en de afsluiting van het gesprek. De opening van het gesprek dient hierbij ter begroeting, het richten op het gespreksonderwerp en de vraag om het interview te mogen opnemen. Daarna begint het verzamelen van informatie, waarbij de conrector schetst welke overwegingen een rol speelden tijdens het ontwerpen van de leerpleinen in het nieuwe schoolgebouw en hoe de leerpleinen kunnen worden ingezet

tijdens de lessen Duits in tweede vwo-klassen. In de afsluitende fase krijgt de conrector de mogelijkheid om nog iets aan het gesprek toe te voegen.

De afname duurt ongeveer 20 minuten, wordt met de conrector ingepland, en zal in zijn kantoor plaats vinden. Om de antwoorden transparant te kunnen analyseren, wordt het interview na afloop eerst uitgeschreven voordat de resultaten worden verwerkt.

3.4.2 Interview voor het beantwoorden van deelvragen 3 en 4

Net als bij het interview voor deelvraag 1 is ook bij het interview voor het beantwoorden van de deelvragen 3 en 4 ervoor gekozen om de leerkrachten hun gedrag en beleving in daadwerkelijk meegemaakte situaties te laten beschrijven (*beslissingsgeoriënteerd gesprek*; Westhoff, 2009) om betrouwbare en valide informatie te kunnen ontvangen. Ook is er een interviewleidraad met drie fases ontwikkeld, die volledig in bijlage 2 te vinden is.

In de fase van het verzamelen van informatie worden de docenten gevraagd welke vormen van intern differentiëren zij in de lessen Duits in vwo 2 inzetten en welke rol de leerpleinen hierbij spelen. Daarnaast worden zij gevraagd welke leerlingen op het leerplein mogen werken, dus welke kenmerken deze leerlingen hebben en welk gedrag van hen wordt verwacht. Verder worden zij gevraagd naar hoe hun eigen gedrag er hierbij uitziet. Door te vragen naar positieve gevolgen van het inzetten van leerpleinen wordt informatie verworven over de meerwaarde van leerpleinen. Door te vragen welke negatieve kanten het inzetten van de leerpleinen heeft en wat de docenten belemmert om de leerpleinen in te zetten, wordt informatie gewonnen over de knelpunten die de docenten ervaren.

De afname duurt maximaal 30 minuten en wordt individueel met elke docent van tevoren ingepland. De interviews vinden in een vrij lokaal op school plaats. Om de antwoorden transparant te kunnen analyseren, worden de interviews na afloop eerst uitgeschreven voordat de resultaten worden verwerkt.

3.5 Verwerking van resultaten

Om de afgenomen interviews kwalitatief te kunnen analyseren, worden de interviews eerst één voor één als tekst uitgetypt (Verhoeven, 2013). Vervolgens worden de teksten volgens de kwalitatieve inhoudsanalyse naar Mayring (2010) geanalyseerd. Hierbij wordt voor de deelvraag 1 een andere analysemethode toegepast dan voor de deelvragen 3 en 4. Beide analysemethododes worden hieronder beschreven.

3.5.1 Analyse van het interview voor deelvraag 1

Voor het analyseren van het interview ter beantwoording van deelvraag 1 wordt de kwalitatieve techniek *samenvatting* toegepast (Mayring, 2010). Deze wijze van coderen houdt in dat het uitgetypte interview naar aanleiding van de aan bod gekomen inhoud eerst gesorteerd wordt. Vervolgens worden verbanden tussen de uitspraken gelegd, waardoor een inductief coderingsschema voor het interview ontstaat dat alle relevante onderwerpen bevat (ook: *open coderen*; Van der Donk & Van Lanen, 2016; Verhoeven, 2013).

3.5.2 Analyse van de interviews voor deelvragen 3 en 4

Om de vier interviews te analyseren ter beantwoording van de deelvragen 3 en 4, wordt de kwalitatieve techniek *inhoudelijke structurering* toegepast (Mayring, 2010). Deze wijze van

coderen geschiedt deductief aan de hand van een vooraf opgesteld coderingsschema met uit de theorie afgeleide categorieën (Van der Donk & Van Lanen, 2016).

Het coderingsschema omvat hoofd- en subcategorieën die telkens voorzien zijn van codeerregels en voorbeelden van mogelijke antwoorden. De uitspraken worden volgens deze regels toegewezen naar de subcategorieën. Hierbij is het mogelijk dat het coderingsschema inductief aangepast wordt door nieuwe subcategorieën toe te voegen, of door bestaande subcategorieën samen te vatten.

In tabel 1 worden de hoofdcategorieën van het coderingsschema voor deelvragen 3 en 4 gepresenteerd. Het volledige definitieve schema inclusief de codeerregels is in bijlage 3 te vinden. Dit is tijdens de in hoofdstuk 4 beschreven analyse ontstaan.

Tabel 1

Hoofdcategorieën van het coderingsschema voor deelvragen 3 en 4

Hoofdcategorie	Naam van de betreffende hoofdcategorie
Hoofdcategorie A	Ingezette vormen van intern differentiëren
Hoofdcategorie B	Leerlingenkenmerken en -gedrag bij het invullen van de leerpleinen
Hoofdcategorie C	Docentengedrag bij het invullen van de leerpleinen
Hoofdcategorie D	Meerwaarde van het inzetten van de leerpleinen
Hoofdcategorie E	Knelpunten bij het inzetten van de leerpleinen

Om de uitspraken van de ondervraagde docenten te kunnen vergelijken, worden alle antwoorden voor elke subcategorie in een tabel naast elkaar gezet. Op basis hiervan worden in de laatste kolom op elkaar lijkende uitspraken samengevat en tegenovergestelde uitspraken benoemd (*horizontaal vergelijken*; Van der Donk & Van Lanen, 2016).

4. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek voor alle deelvragen getoond. Eerst worden de uitkomsten weergegeven van het literatuuronderzoek en het interview met de conrector over de doelstelling van de school bij het inzetten van de leerpleinen in de tweede vwo-klassen in het vak Duits. Voor de resultaten over welke mogelijkheden van intern differentiëren er zijn en welke mogelijkheden leerpleinen hierin bieden, worden daarna de uitkomsten van het literatuuronderzoek getoond. Vervolgens worden de resultaten gepresenteerd van de interviews met de docenten Duits die in vwo 2 lesgeven. Hierbij wordt in paragraaf 4.3 weergegeven welke vormen van intern differentiëren de docenten gebruiken en hoe zij deze met behulp van de leerpleinen invullen. In paragraaf 4.4 wordt ingegaan op de meerwaarden en knelpunten die de docenten ervaren bij het inzetten van de leerpleinen.

4.1 Schoolvisie en doelstelling bij het inzetten van de leerpleinen

Volgens Botta en Van der Burg (2009) vloeit de keuze voor een leerplein en de vormgeving ervan logisch voort uit de visie van de school. Volgens de schoolgids en het schoolplan van het Revius Lyceum wordt tijdens de lessen gedifferentieerd, waarbij de mogelijke vormen van differentiatie zijn: het niveau van de opdracht, het tempo, het onderwerp, de vorm, of de leeromgeving. Om dit te realiseren werken de leerlingen in vier verschillende schillen, waarbij op de tweede schil gangleerpleinen kunnen worden ingezet en op de derde schil in een studiezaal als mediatheekleerplein kan worden gewerkt (Revius Lyceum Doorn, 2016, 2017).

Noch in de schoolgids, noch in het schoolplan staat specifiek beschreven hoe de leerpleinen in het vak Duits in vwo 2 kunnen worden toegepast. Daarom is de conrector van het vwo van de school geïnterviewd. Het interview vond plaats op 23 maart 2018 in het kantoor van de conrector. Het gesprek begon om 10:30 uur en duurde ongeveer 15 minuten. Het interview werd gevoerd met behulp van de leidraad die in bijlage 1 te vinden is.

Na de afname werd het opgenomen interview eerst uitgeschreven. Daarna werden de antwoorden zoals in 3.5.1 beschreven geanalyseerd. Op deze manier ontstond een inductief coderingsschema met de volgende zeven categorieën: 'beleid over leerpleinen', 'meerwaarde van leerpleinen', 'differentiëren met leerpleinen', 'leerlingkenmerken', 'verwachtingen aan docenten', 'waargenomen knelpunten' en 'evaluatie inzet leerpleinen'. In bijlage 4 zijn de resultaten van het interview met de conrector voor de zeven categorieën in tabelvorm te vinden. In deze paragraaf worden de resultaten als tekst beschreven.

Met betrekking tot het schoolbeleid over de leerpleinen zei de conrector dat dit niet specifiek is opgesteld voor verschillende jaarlagen en niveaus. Het idee is dat de leerlingen in alle jaarlagen en op alle niveaus zelfstandig kunnen werken in vier verschillende schillen, en dat de leerpleinen ingezet moeten worden om intern in de les te differentiëren. Hij gaf aan dat leerlingen in vwo 2 in de lessen Duits zowel op de gangleerpleinen als op het mediatheekleerplein kunnen werken omdat hij het liefst een school voor zich ziet waarbij genoeg plek is om zelfstandig te kunnen studeren.

Als meerwaarde van het inzetten van leerpleinen noemde hij dat daar elke leerling individueel bezig is met het verwerken van leerstof. Bovendien zei hij dat de leerlingen meer autonomie en zelfstandigheid ervaren als zij mogen kiezen wat zij in de lessen doen en daarmee intern gemotiveerder zijn. Dit heeft een positief effect op het actieve meewerken van de leerlingen in de les, wat vervolgens weer motiverend voor docenten is.

Om het differentiëren op de leerpleinen in de lessen Duits in vwo 2 vorm te geven stelde hij voor om de leerlingen in drie niveaus te delen: de snelle leerlingen, de middenmode en de langzame leerlingen. Hij gaf aan dat het bij groepswork ideaal is om meer ruimte te gebruiken om een aantal groepen op het plein te laten werken en de rest in de klas. Een andere mogelijkheid is volgens hem dat bij opdrachten op het plein gepraat moet worden en in het lokaal niet. Bovendien zou het leerplein voor een mondelinge overhoring kunnen worden gebruikt terwijl de rest van de klas in het lokaal werkt. Ook kan de studiezaal door goede leerlingen worden gebruikt die daar andere opdrachten maken dan de rest van de klas. De conrector waarschuwde ervoor dat het leerplein niet mag worden ingezet om de klas onder controle te houden, dus niet ervoor dat onrustige leerlingen zoveel mogelijk op het plein worden gezet.

Met betrekking tot de kenmerken waaraan de leerlingen moeten voldoen, zei hij dat de leerlingen zelfstandig moeten kunnen werken en moeilijkere opdrachten aan moeten kunnen. Om op het mediatheekleerplein te werken zijn volgens hem leerlingen geschikt die daar in stilte kunnen werken. Een springerige leerling kan beter in het lokaal worden gehouden.

Hij zei dat hij van de docenten verwacht dat deze de leerpleinen in hun lessen inzetten, en toezicht op de resultaten van de leerlingen houden die daar werken. De leerlingen moeten het gevoel hebben dat gecontroleerd wordt wat zij doen.

Ook al gaf hij aan dat hij wil dat de docenten de leerpleinen ter differentiatie in de lessen inzetten, merkte hij ook op dat het bieden van keuzes samenhangt met hoeveel lesmateriaal een docent al ontworpen heeft. Deze keuzes kosten in de voorbereiding op een les tijd waarom volgens hem nieuwe docenten nog niet zo veel materiaal ter beschikking kunnen hebben. Bovendien gaf hij aan dat het klassenmanagement op orde moet zijn om gedifferentieerd te kunnen werken.

Ten slotte zei hij met het oog op hoe de leerpleinen tot en met nu toe worden ingezet dat hij wel ziet dat de leerpleinen op een goede manier worden ingezet maar dat hij zou willen dat de leerpleinen nog veel vaker in de lessen worden ingezet.

4.2 Mogelijke vormen van intern differentiëren en de mogelijkheden van leerpleinen

Het literatuuronderzoek over hoe in de lessen Duits in vwo 2 kan worden gedifferentieerd en welke mogelijkheden leerpleinen hiervoor bieden, liet allereerst zien dat interne differentiatie kan worden toegepast met betrekking tot de instructie, de verwerking en de leertijd. Verschillen kunnen worden gemaakt op basis van onder andere de prestaties van de leerlingen, hun beheersingsniveau, hun leervoorkeur, hun interesse, hun motivatie en hun tempo (Berben & Van Teeseling, 2017; Brinitzer et al., 2016; Keijzer et al., 2016).

Bij het differentiëren in de instructie is het raadzaam om de leerlingen afhankelijk van hun behoefte naar instructie in drie subgroepen te verdelen: *instructieafhankelijke leerlingen* die verlengde instructie krijgen, *instructiegevoelige leerlingen* die een korte instructie krijgen, en *instructieonafhankelijke leerlingen* die geen instructie krijgen en zelfstandig werken (Berben & Van Teeseling, 2017).

Leerpleinen lenen zich er goed voor om de verschillende vormen van instructie te kunnen realiseren, omdat er zo ruimte is om de instructie op verschillende manieren aan te bieden (Berben & Van Teeseling, 2017). Eén mogelijkheid is hierbij dat de hele klas een korte instructie krijgt, waarna de instructieonafhankelijke leerlingen zelfstandig op het leerplein aan

het werk gaan. Aan de overige leerlingen in het lokaal kan vervolgens een basisinstructie worden gegeven met een oefening, waarna de instructiegevoelige leerlingen aan het werk gaan. In aansluiting daarop kan de docent met de instructieafhankelijke leerlingen vooraan in het lokaal zitten om daar de verlengde instructie te geven (Teitler, 2013). Alternatief kan de verlengde instructie ook met een groep leerlingen op het leerplein plaatsvinden.

Differentiëren in de verwerking kan onder andere gerealiseerd worden door verschillen aan te bieden in inhoud, werkvorm en opbrengst (Berben & Van Teeseling, 2017). Voor het differentiëren in het vak Duits in vwo 2 met betrekking tot de inhoud kunnen verschillende opdrachten worden voorbereid, verschillende materialen worden ingezet, opdrachten over verschillende onderwerpen worden aangeboden en opdrachten voor verschillende taalvaardigheden worden voorbereid. De leerlingen kunnen dan afhankelijk van hun interesses, hun leervoorkeur of hun niveau een deel van de opdrachten kiezen.

Het ligt voor de hand dat de meerwaarde van het inzetten van leerpleinen hierbij is dat er meer ruimte is waar de leerlingen aan verschillende opdrachten kunnen werken. Daarnaast hebben de leerpleinen het voordeel dat daar juist gesproken mag worden, terwijl in het lokaal geconcentreerd in stilte gewerkt kan worden. Op deze manier kan bijvoorbeeld op het leerplein de gespreksvaardigheid worden getraind, terwijl in het lokaal wordt gelezen. Mogelijk is ook dat de leerlingen op het leerplein een groepsopdracht maken terwijl de leerlingen in het lokaal zelfstandig werken (Brinitzer et al., 2016; Keijzer et al., 2016).

Het differentiëren in leertijd wordt op grond van het werktempo van de leerlingen toegepast (Berben & Van Teeseling, 2017). Dit is mogelijk als de docent meerdere opdrachten voorbereid die niet allemaal door alle leerlingen moeten worden gemaakt. De hoeveelheid oefeningen is dus afhankelijk van het werktempo van de leerlingen (Brinitzer et al., 2016).

Zowel snelle als ook langzame leerlingen kunnen homogene groepen (qua werktempo) op het leerplein werken. Op deze manier voelen langzame leerlingen zich niet gestrest als zij zien dat andere leerlingen sneller werken en vervelen snelle leerlingen zich niet als zij eerder met de opdrachten klaar zijn dan anderen (Berben & Van Teeseling, 2017).

4.3 Ingezette vormen van intern differentiëren en de invulling van de leerpleinen

Om erachter te komen welke vormen van intern differentiëren de docenten Duits in vwo 2 daadwerkelijk inzetten en hoe zij dit met behulp van de leerpleinen invullen, zijn interviews afgenomen bij de vier collega's Duits die in vwo 2 les geven. De vier gesprekken vonden tussen 20 en 27 maart 2018 plaats, in een klaslokaal dat op die tijdstippen vrij was. De afnames duurden tussen 15 en 25 minuten ($Mdn = 17,5$ minuten). De vier interviews werden afgenomen met behulp van de leidraad die in bijlage 2 te vinden is.

Om de resultaten zoals in 3.5.2 beschreven te kunnen analyseren, werden de opgenomen interviews eerst uitgeschreven. Daarna zijn alle antwoorden voor elke subcategorie in tabellen naast elkaar gezet (zie bijlage 5). In deze paragraaf worden de uitkomsten voor deelvraag 3 als tekst getoond.

Voor deelvraag 3 (*Welke vormen van intern differentiëren gebruiken de docenten Duits bij het inzetten van de leerpleinen in de tweede vwo-klassen en op welke manier vullen zij dit in?*) zijn de uitspraken relevant die in de analyse toegewezen zijn naar de hoofdcategorieën A (*ingezette vormen van intern differentiëren*), B (*leerlingenkenmerken en -gedrag bij het invullen van de leerpleinen*) en C (*docentengedrag bij het invullen van de leerpleinen*). Hierbij

konden de hoofdcategorieën en de subcategorieën blijven bestaan. Het coderingsschema werd echter inductief aangepast door een nieuwe subcategorie toe te voegen, met name B3 (*hoeveelheid leerlingen*).

4.3.1 Ingezette vormen van intern differentiëren

Met betrekking tot de ingezette vormen van intern differentiëren (hoofdcategorie A) werden de antwoorden van de vier docenten in de subcategorieën A1 (Differentiëren in instructie), A2 (Differentiëren in verwerking) en A3 (Differentiëren in leertijd) gesorteerd en vervolgens met elkaar vergeleken.

De docenten zeiden te differentiëren in de instructie op basis van het niveau van de leerlingen of hun stand van kennis. Alle docenten gaven aan dat zij bij het uitleggen van grammatica differentiëren. Eén docent gaf verder aan dat hij ook in de instructie differentiëert voor het leren van woorden en zinnen.

Met betrekking tot het differentiëren in de verwerking noemden de docenten verschillende vormen die elkaar met betrekking tot alle taalvaardigheden aanvulden. Alleen één differentiatiemogelijkheid werd door twee docenten genoemd, namelijk dat op het leerpein mondelinge overhoringen kunnen worden geoefend terwijl in het lokaal iets anders wordt gedaan. Verder werden er werkvormen beschreven waarbij gedifferentieerd kan worden in de soorten opdrachten of in de manier waarop de opdrachten moeten worden gemaakt.

De meeste docenten gaven aan te differentiëren in leertijd door snelle leerlingen vooruit te laten werken en hen meer of andere opdrachten te laten maken. Bovendien werd ook genoemd dat zwakke leerlingen meer tijd krijgen om opdrachten te maken of meer opdrachten moeten maken.

4.3.2 Leerlingenkenmerken en -gedrag bij het invullen van de leerpleinen

Hieronder worden de antwoorden van de vier docenten gepresenteerd op de vragen aan welke kenmerken de leerlingen moeten voldoen die op het leerplein mogen werken (B1), welk gedrag zij daar moeten tonen (B2) en hoeveel leerlingen daar mogen werken (B3).

Met betrekking tot de kenmerken van de leerlingen die op het leerplein mogen werken, waren de bevraagde docenten het erover eens dat dit meestal sterke of snelle leerlingen zijn die geen of weinig uitleg nodig hebben, of leerlingen die extra willen oefenen. Sommige docenten gaven ook aan dat zij het weleens omdraaien, dus dat zwakkere leerlingen extra uitleg op het leerplein krijgen, terwijl de meerderheid van de klas zelfstandig in het lokaal bezig is. Daarnaast zeiden de meeste docenten dat zij het belangrijk vinden om erop te letten dat niet altijd dezelfde leerlingen op het leerplein werken.

Verder gaven de docenten aan dat zij met betrekking tot het gedrag van de leerlingen verwachten dat zij op het leerplein zelfstandig kunnen werken. De meningen verschillen over waar drukke leerlingen mogen werken. Eén docent gaf aan dat leerlingen die zich snel laten afleiden beter op het gang- of het mediatheekleerplein kunnen werken omdat het daar rustig is. Een andere docent betoogde juist het tegenovergestelde: hij houdt drukke leerlingen juist bij zich in het lokaal, omdat leerlingen op het leerplein in stilte moeten kunnen werken.

Met betrekking tot de hoeveelheid leerlingen zeiden de meeste docenten dat er niet meer dan vier tot zes leerlingen zouden mogen werken. Alleen één docent was van mening dat het

aantal leerlingen dat op het leerplein mag werken een derde van de klas zou mogen oplopen.

4.3.3 Docentengedrag bij het invullen van de leerpleinen

Met betrekking tot het genoemde gedrag dat de docenten bij het invullen van de leerpleinen tonen (hoofdcategorie C) werden de antwoorden gesorteerd naar activiteiten in gedrag dat in voorbereiding op de les (C1) en gedrag dat tijdens de les (C2) wordt getoond.

De helft van de docenten vertelde dat zij in voorbereiding op een les waarin op het leerplein wordt gewerkt erover nadenken welke leerlingen hier gaan werken. De andere helft gaf aan dat zij de indeling pas ad hoc in de les maken. In de voorbereiding denken de docenten verder na over aan welke opdrachten zij gaan werken.

Verder gaven de docenten aan dat zij in de les eerst de instructie geven wat de leerlingen op het leerplein moeten doen. De meerderheid zei ook dat zij aan het begin controleren of de leerlingen goed bezig zijn met de opdrachten. In de mate waarin zij vervolgens de leerlingen controleren verschillen de docenten: één docent gaf aan dat hij tijdens de les kijkt of de leerlingen goed bezig zijn, en een andere docent vertelde dat hij door een deadline te zetten controleert of de leerlingen wel goed op het leerplein met de opdrachten bezig zijn. Eén docent gaf aan dat hij bovendien een gezamenlijk evaluatiemoment aan het einde van de les doet, waarin hij checkt in hoeverre de leerdoelen ook op het leerplein zijn bereikt.

4.4 Ervaren meerwaarden en knelpunten bij het inzetten van de leerpleinen

Voor het beantwoorden van deelvraag 4 (*Welke meerwaarden en knelpunten ervaren de docenten Duits met betrekking tot het intern differentiëren bij het inzetten van de leerpleinen in de tweede vwo-klassen?*) werden ook de in 4.3 beschreven interviews met de vier docenten Duits afgenomen. Voor deelvraag 4 zijn de uitspraken relevant die in de analyse toegewezen zijn naar de hoofdcategorieën D (*Meerwaarde van het inzetten van de leerpleinen*) en E (*Knelpunten bij het inzetten van de leerpleinen*). Hierbij konden de hoofdcategorieën en de subcategorieën uit het deductieve coderingsschema blijven bestaan.

In de volgende paragrafen worden de uitkomsten voor de hoofdcategorieën D en E schriftelijk weergegeven (zie bijlage 5 voor de resultaten in tabelvorm).

4.4.1 Meerwaarde van het inzetten van de leerpleinen

Met betrekking tot de meerwaarde van het inzetten van de leerpleinen (hoofdcategorie D) werden de antwoorden van de vier docenten gecategoriseerd naar of de voordelen betrekking hebben tot de organisatie van de les (D1), het bereiken van de lesdoelen (D2), of de pedagogiek (D3).

De docenten vertelden dat de lesorganisatie kan profiteren van het inzetten van leerpleinen, doordat meerdere opdrachten tegelijkertijd kunnen worden aangeboden. Verder werd aangegeven dat het positief is dat de leerlingen op het leerplein goed kunnen overleggen. Andere docenten zeiden wederom dat de leerlingen op het leerplein in rust kunnen werken.

Daarnaast gaven de docenten aan dat de leerpleinen bij het bereiken van de lesdoelen helpen omdat de instructie respectievelijk de opdrachten op de behoeftes van de leerlingen kunnen worden afgestemd.

Bovendien noemden alle docenten ook pedagogische meerwaarden op. Zij zeiden dat de leerlingen het een beloning vinden om op het plein te mogen werken, omdat zij daarbij autonomie, vertrouwen en zelfstandigheid ervaren. Daarnaast werd genoemd dat het voor de leerlingen fijn is om individuele aandacht door de docent te krijgen. Eén docent merkte bovendien op dat het de leerlingen veiligheid biedt als zij uitleg krijgen in een groepje dat op hetzelfde niveau zit als zij zelf.

4.4.2 Knelpunten bij het inzetten van de leerpleinen

Hieronder worden de uitspraken van de vier docenten gepresenteerd over welke knelpunten zij bij het inzetten van de leerpleinen ervaren. Deze zijn ernaar gesorteerd of de nadelen betrekking hebben tot de organisatie van de les (E1), het bereiken van de lesdoelen (E2), of de pedagogiek (E3).

De docenten vertelden dat het inzetten van leerpleinen ertoe kan leiden dat er minder overzicht is over wat de leerlingen doen en dat vanuit sommige lokalen het leerplein niet te zien is. De helft van de docenten gaf verder aan dat het op het leerplein nogal onrustig kan zijn. Eén docent merkte bovendien op dat er vaak te weinig ruimte is.

Daarnaast gaven de docenten aan de leerpleinen het bereiken van de lesdoelen kunnen verhinderen, doordat de leerlingen daar iets anders doen dan dat wat gevraagd is. Eén docent merkte op dat het een nadeel is dat de leerlingen op het leerplein geen vragen aan de docent kunnen stellen.

Bovendien noemden bijna alle docenten ook pedagogische knelpunten op. Zij zeiden dat het vaak gebeurt dat de leerlingen die niet op het leerplein mogen werken negatief reageren op het feit dat zij in het lokaal moeten blijven.

5. Conclusies

Het doel van dit onderzoek was om inzicht te krijgen in de doelstelling van het Revius Lyceum Doorn ten opzichte van het inzetten van de leerpleinen en in de manier waarop de leerpleinen op dit moment worden ingezet door de docenten Duits in de tweede vwo-klassen. Daarom wordt in dit hoofdstuk eerst de hoofdvraag beantwoord waarbij een relatie tussen de resultaten en het theoretisch kader wordt gelegd. Hieruit worden vervolgens aanbevelingen voor de praktijk afgeleid. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een kritische reflectie op de uitkomsten van dit onderzoek en suggesties voor mogelijk vervolgonderzoek.

5.1 Beantwoorden van de hoofdvraag

De hoofdvraag van dit onderzoek was: 'Op welke wijze worden op het Revius Lyceum Doorn leerpleinen ingezet om intern te differentiëren in de lessen Duits in de tweede vwo-klassen?'

De schoolleiding heeft als doelstelling dat de leerpleinen zo vaak mogelijk in de lessen worden ingezet ten behoeve van interne differentiatie. De meerwaarde hiervan is dat de leerlingen daar zelfstandig kunnen werken, waardoor zij meer autonomie ervaren en intern gemotiveerder zijn om hun leertaken uit te voeren (Marzano & Miedema, 2013). Van de docenten wordt verwacht dat zij in hun voorbereiding lesmateriaal ontwerpen waarmee gedifferentieerd kan worden en dat zij tijdens de les toezicht houden op de resultaten van de leerlingen die op het leerplein werken (Botta & Van der Burg, 2009).

De bevroegde docenten passen differentiatie in instructie voornamelijk toe bij het uitleggen van grammatica op basis van het niveau van de leerlingen. Hierbij wordt meestal een tweedeling voorgenomen waarbij instructieonafhankelijke leerlingen zelfstandig werken en de rest van de klas uitleg krijgt. Dit wijkt af van de aanbevelingen in de literatuur, waarin de leerlingen idealiter over drie subgroepen worden verdeeld om een onderscheid te maken tussen instructiegevoelige en instructieafhankelijke leerlingen (Teitler, 2013).

Differentiëren in de verwerking kan onder andere gerealiseerd worden door verschillen aan te bieden in inhoud, werkvorm en opbrengst (Berben & Van Teeseling, 2017). De ingezette vormen van differentiatie – zoals beschreven door de bevroegde docenten – vulden elkaar aan met betrekking tot alle taalvaardigheden (Keijzer et al., 2016). Hierbij werd als meerwaarde van de leerpleinen genoemd dat meerdere opdrachten in één les kunnen worden aangeboden met verschillende sociale werkvormen. Daarnaast differentiëren de meeste docenten in leertijd door snelle leerlingen op het leerplein vooruit te laten werken of meer opdrachten te laten maken (Brintzer et al., 2016).

De meeste docenten verwachten van de leerlingen dat zij op het leerplein zelfstandig kunnen werken en met uitgestelde aandacht omkunnen gaan (Botta & Van der Burg, 2009).

Knelpunten zijn dat sommige leerlingen op het leerplein alsnog niet dat doen wat van hen wordt verwacht of dat de leerlingen die in het klaslokaal moeten blijven, negatief reageren.

Met betrekking tot hun eigen gedrag denkt de helft van de docenten in de voorbereiding op een les erover na welke leerlingen aan welke opdrachten op het leerplein werken. De andere helft maakt de indeling pas in de les. Ook controleren niet alle docenten wat de leerlingen op het leerplein doen. Er zijn dus nauwelijks docenten die alle drie de rollen van ontwerper, planner en coach op zich nemen (Botta & Van der Burg, 2009).

5.2 Aanbevelingen voor de onderwijspraktijk

De uitkomsten van dit onderzoek leiden tot aanbevelingen ter verbetering van de onderwijspraktijk op het Revius Lyceum Doorn. Hieronder worden eerst specifieke aanbevelingen voor de docenten Duits in vwo 2 gegeven over het inzetten van de leerpleinen ten behoeve van interne differentiatie. Daarna worden adviezen gepresenteerd over hoe de schoolleiding onduidelijkheden met betrekking tot het inzetten van de leerpleinen in alle vakken en jaarlagen kan overwinnen.

5.2.1 Aanbeveling voor de docenten Duits in vwo 2

Allereerst worden de docenten ertoe aangemoedigd om zoveel mogelijk te differentiëren in inhoud, werkvorm en opbrengst (Berben & Van Teeseling, 2017; Keijzer et al., 2016). In dit onderzoek is een verzameling met mogelijke werkvormen voor alle taalvaardigheden bijeengebracht, waarvan gebruik kan worden gemaakt bij het ontwerpen van eigen lesmateriaal.

Met betrekking tot het differentiëren bij het uitleggen van grammatica wordt geadviseerd om de leerlingen niet in twee maar in drie subgroepen te delen, om een verschil te kunnen maken tussen instructiegevoelige en instructieonafhankelijke leerlingen (Teitler, 2013).

Bovendien wordt geadviseerd om alleen leerlingen op het leerplein te laten werken die zelfstandig kunnen werken en die met uitgestelde aandacht kunnen omgaan (Botta & Van der Burg, 2009). Van tevoren moeten duidelijke regels voor het werken op het leerplein worden opgesteld. Tijdens het werken is het raadzaam om tenminste één keer de leervoortgang van de leerlingen te controleren. Verder wordt aanbevolen om altijd aan het einde van de les de leerdoelen met de hele klas te evalueren.

5.2.2 Aanbevelingen voor de schoolleiding

De onduidelijkheid die bij alle vakdocenten heerst met betrekking tot het inzetten van de leerpleinen, kan alleen worden overwonnen als de schoolleiding haar algemene visie over de leerpleinen expliciet formuleert en met de docenten deelt. Middels dit onderzoek is inzicht verkregen in de visie voor het vak Duits in vwo 2. De volgende stap zou nu moeten zijn om de visie voor alle vakken en jaarlagen op te stellen.

Op basis daarvan zou elke sectie dan moeten overleggen over hoe de visie in dit vak in alle jaarlagen kan worden omgezet. Hiervoor is het goed als de docenten met elkaar delen hoe zij met betrekking tot instructie, verwerking en leertijd differentiëren. Daarna zouden de sectieleden samen voor elke werkvorm moeten overleggen hoe de leerpleinen hierbij kunnen worden ingezet. Ten slotte is het belangrijk dat regels worden opgesteld voor het verwachte leerling- en docentgedrag bij het werken met de leerpleinen (Botta & Van der Burg, 2009).

5.3 Kritische reflectie op de uitkomsten van het onderzoek

Dit onderzoek heeft enkele beperkingen. In deze paragraaf worden deze gereflecteerd en worden adviezen afgeleid over hoe deze beperkingen in volgende onderzoeken kunnen worden geminimaliseerd.

De eerste beperking heeft te maken met de betrouwbaarheid van het coderingsschema voor de analyse van de afgenomen interviews. In verband met een tekort aan personele middelen

kon de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid niet worden bepaald. Er kan daarom niet worden gezegd hoe betrouwbaar het coderingsschema is. Om de betrouwbaarheid te kunnen bepalen is het nodig om de analyse door een tweede persoon uit te laten voeren.

De tweede beperking heeft ook te maken met het onderzoeksinstrument en betreft de validiteit van het onderzoek. De interviews zijn doorgevoerd aan de hand van beschrijvingen van gegeven lessen. Het zou kunnen dat de deelnemers zich bepaalde informatie niet herinnerden, zich verkeerde informatie herinnerden, of sociaal wenselijke antwoorden gaven. Een alternatieve vorm zou een *situatiegericht interview* zijn (Lamnek, 2010) dat meteen wordt afgenomen na diverse lessen waarin op het leerplein is gewerkt.

Bovendien moet naar de bruikbaarheid worden gekeken. Dit onderzoek is beperkt tot het inzetten van de leerpleinen in de lessen Duits in vwo 2 op het Revius Lyceum in Doorn. De onderzoeksgroep is weliswaar representatief voor deze school (omdat alle docenten Duits geïnterviewd werden die in vwo 2 les geven), maar alsnog zijn de uitkomsten van dit onderzoek beperkt generaliseerbaar, omdat de resultaten niet naar een andere jaarlaag, een ander niveau, een ander vak, of een andere school kunnen worden overgezet. Om de uitkomsten te kunnen generaliseren zou vervolgonderzoek moeten worden gedaan met docenten van andere jaarlagen, niveaus, vakken en scholen.

Daarnaast werd in de loop van het onderzoek een expertgroep van meerdere docenten van het Revius Lyceum opgezet die ten tijde van het schrijven van dit onderzoek adviezen aan het ontwikkelen en opstellen zijn over de manier waarop de leerpleinen effectief ter differentiatie worden ingezet. De uitkomsten van deze groep konden vanwege de tijdsoverlap niet meer in dit onderzoek worden opgenomen. Wel zijn de uitkomsten van dit onderzoek al met de expertgroep gedeeld.

Ten slotte wordt nog eens benadrukt dat dit onderzoek een beschrijvend onderzoek is, met als doel om de praktijksituatie in kaart te brengen. Omdat de visie over het inzetten van de leerpleinen eerst moest worden onderzocht, kan op basis van dit onderzoek geen uitspraak worden gedaan over de mate waarin de docenten de leerpleinen in overeenstemming met de visie van de school inzetten. Een dergelijk evaluerend onderzoek zou als vervolg van dit huidige onderzoek kunnen worden ingezet. Ook kan niet worden gezegd welke werkvormen het meest effectief zijn bij het inzetten van de leerpleinen. Om uitspraken hierover te kunnen doen, zou als vervolgonderzoek een ontwerponderzoek moeten worden gedaan.

6. Literatuurlijst

- Berben, M., & Van Teeseling, M. (2017). *Differentiëren is te leren! Omgaan met verschillen in het voortgezet onderwijs*. Amersfoort: CPS.
- Botta, G., & Van der Burg, C. (2009). *Leerpleinen! Wegwijzer voor het voortgezet onderwijs*. Amersfoort: CPS.
- Brinitzer, M., Hantschel, H.-J., Kroemer, S., Möller-Frorath, M., & Ros, L. (2016). *DaF unterrichten. Basiswissen Didaktik. Deutsch als Fremd- und Zweitsprache*. Stuttgart: Klett.
- Deutekom, D., & Hooijman, M. (2017). *Differentiëren met kleuren*. Bezocht op 24 oktober 2017: <https://leerling2020.nl/differentieren-met-kleuren/>
- Ebbens, S., & Ettekoven, S. (2015). *Effectief leren. Basisboek*. Groningen: Noordhoff.
- Houtveen, T., Koekebacker, E., Mijs, D., & Vernooy, K. (2005). *Succesvolle aanpak van risicoleerlingen. Wat kan de school doen?* Antwerpen: Garant.
- Keijzer, J., Verheggen, K., & Van Gils, D. (2016). *Differentiëren in het talenonderwijs. Kleine ingrepen, grote effecten*. Bussum: Coutinho.
- Lamnek, S. (2010). *Qualitative Sozialforschung*. Weinheim: Beltz.
- Marzano, R., & Miedema, W. (2013). *Leren in 5 dimensies. Moderne didactiek voor het voortgezet onderwijs*. Assen: Koninklijke Van Gorcum.
- Mayring, P. (2010). *Qualitative Inhaltsanalyse. Grundlagen und Techniken*. Weinheim: Beltz.
- Parsons, S. A., Dodman, S. L., & Cohen, S. (2013). Broadening the view of differentiated instruction. *Phi Delta Kappan*, 95(1), 38–42.
- Revius Lyceum Doorn. (2016). *Schoolplan 2016 - 2020*. Bezocht op 15 oktober 2017: https://www.reviusdoorn.nl/wp-content/uploads/Schoolplan-2016-2020_2.pdf
- Revius Lyceum Doorn. (2017). *Schoolgids. Schooljaar 2017 - 2018*. Bezocht op 15 oktober 2017: <https://www.reviusdoorn.nl/wp-content/uploads/Schoolgids-17-18-Revius-Lyceum-Doorn.pdf>
- Rock, M. L., Gregg, M., Ellis, E., & Gable, R. A. (2008). Reach: A framework for differentiating classroom instruction. *Preventing School Failure*, 52(2), 31–47.
- SLO (2015). *Taalprofielen 2015. Herziene versie van Taalprofielen 2004*. Enschede: SLO. Bezocht op 14 februari 2018: <http://downloads.slo.nl/Repository/taalprofielen-2015.pdf>
- SLO (2016). *Karakteristieken en kerndoelen. Onderbouw voortgezet onderwijs*. Enschede: SLO. Bezocht op 14 februari 2018: <http://downloads.slo.nl/Documenten/karakteristieken-en-kerndoelen-onderbouw-vo.pdf>
- Staatsen, F., & Heebing, S. (2015). *Moderne vreemde talen in de onderbouw*. Bussum: Coutinho.
- Teitler, P. (2013). *Lessen in orde: Handboek voor de onderwijspraktijk*. Bussum: Coutinho.
- Van der Bie, P., Lehrner-te Lindert, E., Meijvogel, E., & Pinxt, S. (2012). *Na Klar! 1-2 vwo (3^e ed.)*. 's-Hertogenbosch: Malmberg.

- Van der Donk, C., & Van Lanen, B. (2016). *Praktijkonderzoek in de school*. Bussum: Coutinho.
- Verhoeven, N. (2013). *Onderzoeken doe je zo!* Den Haag: Boom Lemma.
- Westhoff, K. (Red.). (2009). *Das Entscheidungsorientierte Gespräch (EOG) als Eignungsinterview*. Lengerich: Pabst.

7. Bijlagen

Bijlage 1: Interviewleidraad voor deelvraag 1

Bijlage 2: Interviewleidraad voor deelvragen 3 en 4

Bijlage 3: Coderingsschema inclusief codeerregels voor deelvragen 3 en 4

Bijlage 4: Uitkomsten van het interview voor deelvraag 1

Bijlage 5: Horizontale vergelijking van de antwoorden voor deelvragen 3 en 4

Bijlage 1: Interviewleidraad voor deelvraag 1

I. Opening van het gesprek

Hallo!

Allereerst dankjewel dat jij de tijd voor dit interview neemt. Als jij weet neem ik dit interview in het kader van mijn afstudeeronderzoek af. Hierin onderzoek ik op welke wijze de leerpleinen op het Revius door de docenten Duits in hun lessen in de tweede vwo-klassen worden ingezet met als doel om intern te differentiëren.

In het kader ervan ben ik erin geïnteresseerd met welke visie de schoolleiding naar het inzetten van de leerpleinen met betrekking tot differentiatie kijkt. Ik heb al het schoolplan en de schoolgids bestudeerd maar ben ook geïnteresseerd erin hoe concreet in de lessen Duits in tweede vwo-klassen met behulp van de leerpleinen kan worden gedifferentieerd. Vandaar dat ik jou vandaag graag wil interviewen.

Het interview duurt ongeveer 20 minuten. Ik zou het interview graag willen opnemen omdat ik mijzelf zo beter op het gesprek kan concentreren en niets belangrijks vergeet. Achteraf ga ik het interview eerst uitschrijven voordat ik de resultaten analyseer. Is het okay voor jou dat ik het gesprek op geluidsband opneem? Dankjewel!

Heb jij nog vragen aan mij voordat wij beginnen?

Dan beginnen wij nu.

II. Verzamelen van informatie

Welke overwegingen speelden een rol tijdens het ontwerpen van de leerpleinen in het nieuwe schoolgebouw?

- Welk doel zouden met de leerpleinen worden vervolgd?
- Wat ging jullie door het hoofd toen jullie de leerpleinen ontwierpen?

In het huidige schoolplan staat dat de leerlingen in vier schillen werken waarbij de leerlingen in de tweede schil op het leerplein naast het lokaal werken onder incidentel toezicht van de docent. Hoe zie jij een les Duits in een tweede vwo-klas voor je waarin op een zinvolle manier gebruikt wordt gemaakt van het leerplein?

- Hoe stel jij je voor dat de leerpleinen in de lessen Duits in de tweede vwo-klassen worden ingezet?
- Welke vormen van intern differentiëren kunnen worden ingezet? (bijv. instructie, verwerking, leertijd)
- Op welke manier worden de leerlingen ingedeeld? (bijv. prestatie, niveau, tempo)
- Welke leerlingen werken op het leerplein?
- Welk gedrag verwacht je van de leerlingen die daar werken?
- Welk gedrag verwacht je van een docent met betrekking tot het inzetten van het leerplein in zijn/haar les?
- Welke resultaten moet een les opleveren waarbij het leerplein wordt ingezet?

In het huidige schoolplan staat ook dat de leerlingen in de derde schil in de studiezaal werken. Kan deze schil ook worden ingezet tijdens een les Duits in een tweede vwo-klas?

- ▶ Als 'ja':
  - Hoe kan de studiezaal worden ingezet? Hoe kan ik mij dat voorstellen?
  - Welke vormen van intern differentiëren kunnen worden ingezet? (bijv. instructie, verwerking, leertijd)
  - Op welke manier worden de leerlingen ingedeeld? (bijv. prestatie, niveau, tempo)
  - Welke leerlingen werken in de studiezaal?
  - Welk gedrag verwacht je van de leerlingen die daar werken?
  - Welk gedrag verwacht je van een docent met betrekking tot het inzetten van de studiezaal in zijn/haar les?
  - Welke resultaten moet een les opleveren waarbij de studiezaal wordt ingezet?

- ▶ Als 'nee':
  - Welke overwegingen spelen een rol dat dit niet kan?
  - Wat zou er moeten gebeuren dat dit wel kan? Of is dit niet de bedoeling?

Samenvatting

III. Afsluiting van het gesprek

Wij zijn nu aan het einde van het interview. Ik heb nu een beeld ervan met welke visie de schoolleiding de leerpleinen heeft opgezet met als doel om in de lessen intern te differentiëren.

Is er nog iets belangrijks over dit onderwerp wat ik vergeten ben om te vragen? Als ja: Wat?

Dan nog eens hartelijk dank voor je deelname. Als ik klaar ben met mijn afstudeeronderzoek ga ik de resultaten uiteraard op school presenteren. Dit zal waarschijnlijk in mei 2018 zijn.

Dankjewel en fijne dag verder!

Bijlage 2: Interviewleidraad voor deelvragen 3 en 4

I. Opening van het gesprek

Hallo!

Allereerst dankjewel dat jij de tijd voor dit interview neemt. Als jij weet neem ik dit interview in het kader van mijn afstudeeronderzoek af. Hierin onderzoek ik op welke wijze de leerpleinen op het Revius door de docenten Duits in hun lessen in de tweede vwo-klassen worden ingezet met als doel om intern te differentiëren. Ook al geef jij dus ook in andere klassen les, interesseer ik me vandaag alleen voor het inzetten van de leerpleinen met betrekking tot differentiatie in de tweede vwo-klassen.

Het interview duurt ongeveer een half uur. Ik zou het interview graag willen opnemen omdat ik mijzelf zo beter op het gesprek kan concentreren en niets belangrijks vergeet. Achteraf ga ik het interview eerst uitschrijven voordat ik de resultaten analyseer. Is het okay voor jou dat ik het gesprek op geluidsband opneem? Dankjewel!

Heb jij nog vragen aan mij voordat wij beginnen?

Dan beginnen wij nu.

II. Verzamelen van informatie

Denk aan de laatste les in vwo 2 waarin jij intern hebt gedifferentieerd.

- Op welke manier heb je de leerlingen ingedeeld? (bijv. prestatie, niveau, tempo)
- Op welke manier heb je differentiatie toegepast? (bijv. instructie, verwerking, leertijd)
- Beschrijf hoe je de differentiatie in de les hebt toegepast. Hoe verliep dat? Beschrijf het alsjeblieft zo dat ik het mij kan voorstellen alsof ik het als een filmpje voor mij kan zien.
- Hoe hebben de leerlingen gereageerd?
- Wat leverde deze vorm van differentiatie op?
- Wat vond je goed gaan in de les om op deze manier te differentiëren?
- Wat vond je minder goed gaan?
- Wat heb je voor jezelf meegenomen voor de volgende keer waarop je differentiatie in de les gaat toepassen? Wat ga je nog een keer zo doen? Wat anders?

Heb je in deze situatie warin je intern gedifferentieerd hebt, gebruik van het leerplein gemaakt?

- ▶ Als 'ja':
  - Op welke manier heb je het leerplein ingezet?
  - Welke leerlingen hebben op het leerplein gewerkt?
  - Hoe hebben de leerlingen gereageerd?
  - Wat leverde het werken op het leerplein op?
  - Wat vond je goed gaan aan het inzetten van het leerplein in deze les?
  - Wat vond je minder goed gaan?

- ▶ Als 'nee':
  - Hoe kwam het dat je het leerplein niet hebt ingezet?
  - Welke overwegingen speelden hierbij een rol?
  - Kan je je voorstellen om het leerplein bij de volgende keer wel in te zetten?
    - Als 'ja':
      - Op welke manier ga je dit doen?
      - Welke leerlingen mogen dan op het leerplein werken?
    - Als 'nee':
      - Welke overwegingen spelen een rol erin om de leerpleinen niet in te zetten?

Samenvatting

Heb jij dit jaar eerder in vwo 2 op een andere manier intern gedifferentieerd?

- ▶ Als 'ja':
  - Op welke manier heb je de leerlingen ingedeeld? (bijv. prestatie, niveau, tempo)
  - Op welke manier heb je differentiatie toegepast? (bijv. instructie, verwerking, leertijd)
  - Beschrijf hoe je de differentiatie in de les hebt toegepast. Hoe verliep dat?
  - Hoe hebben de leerlingen gereageerd?
  - Wat leverde deze vorm van differentiatie op?
  - Wat vond je goed gaan in de les om op deze manier te differentiëren?
  - Wat vond je minder goed gaan?
  - Wat heb je voor jezelf meegenomen voor de volgende keer waarop je differentiatie in de les gaat toepassen? Wat ga je nog een keer zo doen? Wat anders?
- Heb je in deze situatie gebruik gemaakt van het leerplein?
  - Als 'ja':
    - Op welke manier heb je het leerplein ingezet?
    - Welke leerlingen hebben op het leerplein gewerkt?
    - Hoe hebben de leerlingen gereageerd?
    - Wat leverde het werken op het leerplein op?
    - Wat vond je goed gaan aan het inzetten van het leerplein in deze les?
    - Wat vond je minder goed gaan?
  - Als 'nee':
    - Kan je je voorstellen om het leerplein bij de volgende keer wel in te zetten?
      - Als 'ja':
        - Op welke manier ga je dit doen? Welke leerlingen mogen daar werken?
      - Als 'nee':
        - Welke overwegingen spelen een rol erin om de leerpleinen niet in te zetten?

Als differentiatie op nog meer verschillende manieren werd toegepast, hier alle situaties laten beschrijven totdat er geen nieuwe manieren differentiëren meer zijn.

Samenvatting

- ▶ Als 'nee':
  - Verder met de volgende vraag

Heb jij dit jaar gebruik gemaakt van de leerpleinen zonder dat jij deze bewust hebt ingezet om intern te differentiëren?

► Als 'ja':

- Op welke manier heb je het leerplein ingezet?
- Welke leerlingen hebben op het leerplein gewerkt?
- Hoe hebben de leerlingen gereageerd?
- Wat leverde het werken op het leerplein op?
- Wat vond je goed gaan aan het inzetten van het leerplein in deze les?
- Wat vond je minder goed gaan?

Als het leerplein op nog meer verschillende manieren werd ingezet, hier alle situaties laten beschrijven totdat er geen nieuwe manieren van het inzetten van het leerplein meer zijn.

► Als 'nee':

- Welke overwegingen speelden een rol om het leerplein niet in te zetten?
- Kan je je voorstellen om het leerplein straks wel in een les in te zetten?
  - Als 'ja':
    - Op welke manier ga je dit doen? Welke leerlingen mogen daar werken?
  - Als 'nee':
    - Welke overwegingen spelen een rol erin om de leerpleinen niet in te zetten?

Samenvatting

III. Afsluiting van het gesprek

Wij zijn nu aan het einde van het interview. Je hebt mij ervan verteld hoe je in een tweede vwo-klas intern differentiëert, hoe je de leerpleinen daarbij inzet en hoe je het werken met de leerpleinen ervaart.

Is er nog iets belangrijks over dit onderwerp wat ik vergeten ben om te vragen? Als ja: Wat?

Dan nog eens hartelijk dank voor je deelname. Als ik klaar ben met mijn afstudeeronderzoek ga ik de resultaten in één van onze sectievergaderingen presenteren. Dit zal waarschijnlijk in mei 2018 zijn.

Dankjewel en fijne dag verder!